

GLOTTA 10 – 10 ÉVE A KÖZÖSSÉG SZOLGÁLATÁBAN

BESZÁMOLÓ A GLOTTA NYELVI INTÉZET JUBILEUMI KONFERENCIÁJÁRÓL

PÉCSI AKADÉMIAI BIZOTTSÁG

PÉCS, 2024. NOVEMBER 8.

Szoták Szilvia

sszotak@metropolitan.hu

Budapesti Metropolitan Egyetem, Marketing- és Kommunikációtudományi Intézet,

Üzleti Kommunikáció Tanszék

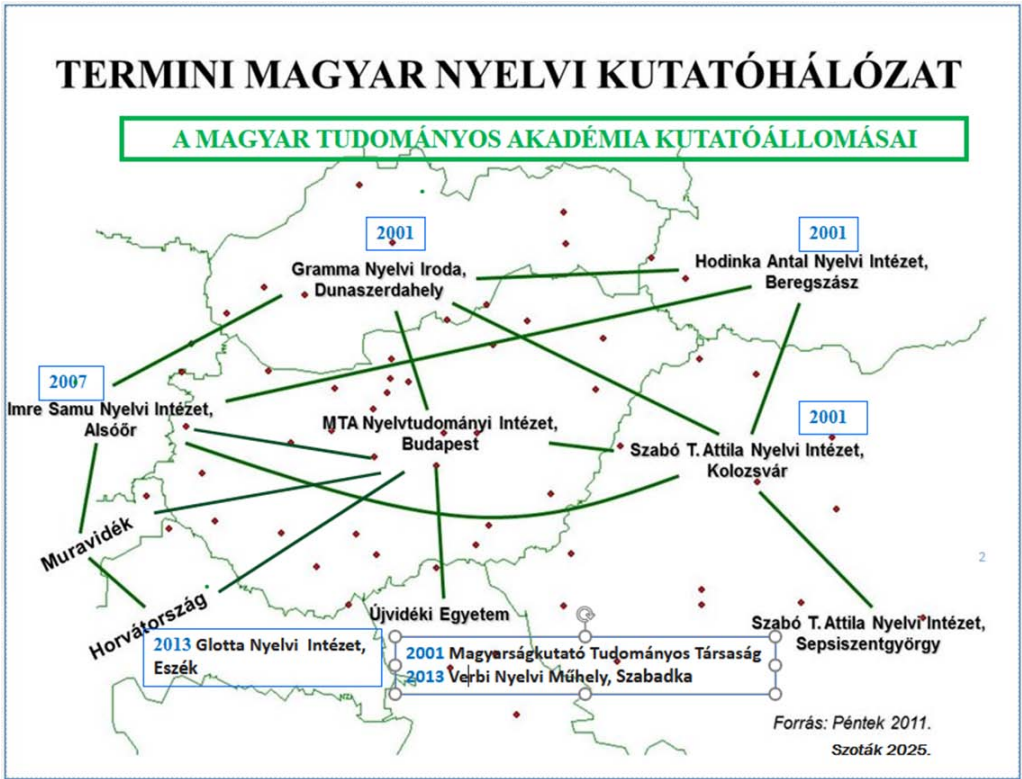
<https://orcid.org/0000-0003-3218-9525>

A Termini Magyar Nyelvi Kutatóhálózathoz tartozó horvátországi Glotta Nyelvi Intézet 2024-ben ünnepelte fennállásának 10. évfordulóját, mely alkalomból az intézet grémiuma „*Glotta 10 – 10 éve a közösség szolgálatában*” címmel nemzetközi konferenciát szervezett a Pécsi Akadémiai Bizottság (PAB) Székházában. A konferencia része volt a Magyar Tudomány Ünnepe rendezvénysorozatnak.

A Glotta Nyelvi Intézet 2014-ben alakult Eszéken azzal a céllal, hogy a horvátországi magyar közösségek körében nyelvtudományi kutatásokat végezzen, s ezek eredményeire támaszkodva elősegítse a drávaszögi magyar nyelv és kultúra megtartását, dokumentálását. Emellett aktívan részt vett a magyar nyelvű oktatás támogatásában. Az Intézet megalakulásától kezdve szorosan együttműködik az eszéki Josip Juraj Strossmayer Tudományegyetem Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékével, a helyi civil szervezetekkel – például a Horvátországi Magyar Pedagógusok Fórumával és a Zrínyi Magyar Kultúrkörrel –, valamint a Kárpát-medencei nyelvészeket tömörítő Termini Magyar Nyelvi Kutatóhálózattal.

1. ábra

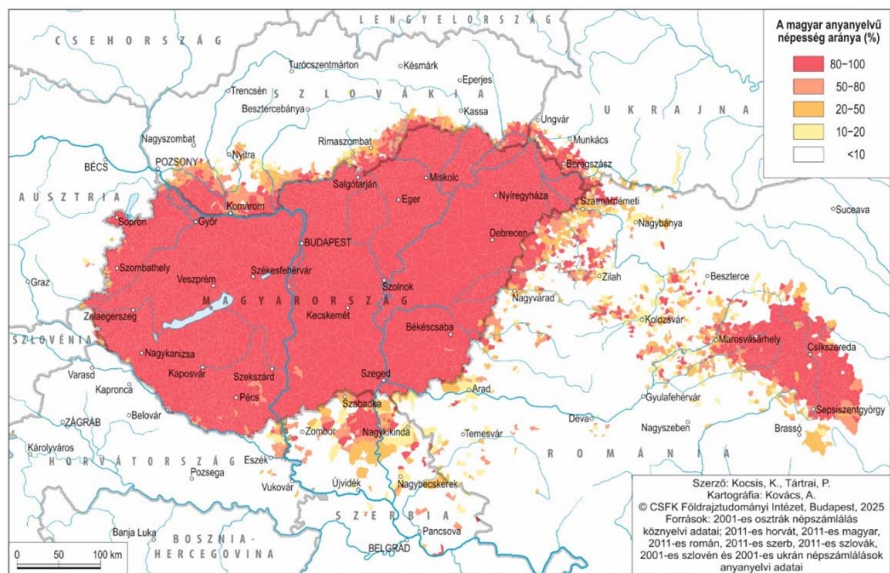
A Termini Magyar Nyelvi Kutatóhálózat

A Termini az egyetlen olyan együttműködés a Kárpát-medencében, amely minden magyarlakta régióban jelen van a nyelvi irodák által, s komplex, a teljes Kárpát-medencét lefedő nyelvészeti kutatások elvégzésére, és az eredmények összehasonlítására törekvő hálózat. A Termini a határon túli magyarság fennmaradását szolgálja, végzi a magyar nemzetrészek nyelvének dokumentálását, a nyelvi jogok érvényesítését a célból, hogy erősítse a magyar nyelv pozícióját a Kárpát-medencében. E célok megvalósításának tehát fontos követelménye volt, hogy minden régióból legyenek tagjai a hálózatnak.

2. ábra

A magyar anyanyelvű népesség aránya

A közös munka a drávaszögi kollégákkal nem 2014-ben, hanem évekkorábban kezdődött. 2007-től Ausztriában – a korábban megalakult Magyar Média és Információs Központ (Ungarisches Medien- und Informationszentrum, UMIZ) autonóm szervezeti egysége, nyelvtudományi kutatócsoportja –, az Imre Samu Nyelvi Intézet (ISNYI) fogta össze a muravidéki és örvidéki kutatókat, majd 2010-től a drávaszögi kollégák is az alsóőri székhelyű intézet fiiláléjaként működtek. A kutatások egyre növekvő száma, a feldolgozandó anyag mennyisége, a tudományos és szakmai utánpótlást biztosító fiatal (egyetemista és doktorandusz) kutatók toborzása, valamint a különböző kutatói csoportokhoz való csatlakozás hamarosan egy újabb kutatóállomás megalakulását tette indokolttá (Lehocki-Samardžić, 2025), így jött létre a Glotta.

A jubileumi rendezvény célja, az Intézet tízéves tevékenységének bemutatása és a magyar nyelvű tudományos élet erősítése volt. A konferenciára a Kárpát-medence nyolc országából érkeztek kutatók, akik előadásaikkal gazdagították a programot. A résztvevőket köszöntötte Lehocki-Samardžić Anna, az észéki Josip Juraj Strossmayer Tudományegyetem egyetemi tanára, a Glotta elnöke; Csapó Nándor, Horvátország Tudományos és Oktatási Minisztériumának helyettes államtitkára; Magdó János, a Külügyi és Külgazdasági Minisztérium észéki főkonzulja; Szoták Szilvia, a Termini elnöke, a Budapesti Metropolitan Egyetem docense. Bár különböző helyről és szerepkörből érkeztek a referálók – mint közigazgatás, nemzetpolitika, tudományos élet –, mindannyian méltatták a Glotta tudományos eredményeit és köszönetet mondtak a drávaszögi magyarságért tett szerepvállalásáért.

Az előadásokat két nagyobb csoportba sorolták a szervezők. Az első szekcióban a Termini kutatóállomásainak kutatási területeit és azok eredményeit mutatták be az előadók. Elsőként Lehocki-Samardžić Anna, az eszéki Glotta Nyelvi Intézet elnöke kapott szót, aki előadásában a Glotta tízéves tevékenységét és a helyi közösség megmaradása érdekében vállalt feladatokat ismertette. A Glotta 2014 óta részt vett a Termini kutatási projektjeiben, például a *Termini magyar–magyar szótár és adatbázis építésében* vagy *A magyaroktatás a Kárpát-medencében* és *A nyelvi problémák* című projektben, illetve legutóbb csatlakozott az Oktatásterminológia projekthez is a HUN-REN Nyelvtudományi Kutatóközponttal együttműködve.

Szoták Szilvia, az alsóőri Imre Samu Nyelvi Intézet elnöke *Távolodás, közeledés – a Termini Magyar Nyelvi Kutatóhálózat tevékenysége a többnyelvűség szolgálatában* címmel a Trianon utáni nyelvi távolodás, s az 1989-es rendszerváltozást követő közeledés kontextusában beszélt a 2021-ben létrejött hálózat tevékenységéről, különös tekintettel a Termini határtalanító projektjére, amely főképp lexikográfiai kutatásokban realizálódott. Nádor Orsolya – a Károli Gáspár Református Egyetem és a Pozsonyi Comenius Egyetem habilitált egyetemi docense – *Nyelvünk kelet-közép-európai otthonai* címmel a magyar nyelv regionális jelenlétét és kihívásait tárta a közönség elé. Benő Attila, a kolozsvári Szabó T. Attila Nyelvi Intézet vezetője a hálózat egyik legfontosabb kutatási projektjéről tartott előadást *A Termini-szótár mint a külső régiók nyelvhasználatának adatbázisa* címmel. Az e-szótár napjainkban közel 6 000 szócikket tartalmaz, főszerkesztője Benő Attila egyetemi tanár. Kolláth Anna – az Imre Samu Nyelvi Intézet szlovéniai, maribori fiókjának vezetője, egyetemi tanár – a muravidéki kisebbségi oktatást mutatta be előadásában. Molnár Csikós László egyetemi tanár a szabadkai Verbi Nyelvi Iroda képviselőjében *Közmagyar és régiós jövevényszavak* címmel tartott előadást. Fazakas Noémi (tanszékvezető egyetemi docens), Barabás Blanka (tanársegéd) és Sárosi-Márdirosz Krisztina (egyetemi adjunktus) előadása – a Szabó T. Attila Nyelvi Intézet és a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem képviselőjében – napjaink egyik aktuális fordítóipari trendjét, a gépi fordítást érintette, s a fordítók gépi fordítással kapcsolatos attitűdjeiről számoltak be.

Két előadás is magában foglalta az alkalmazott nyelvészet egyik legújabb kutatási területét, a nyelvi tájképet, amelynek témakörével a kollégák 2013 óta foglalkoznak. Ekkor került sor az első – akkor még az MTA-hoz tartozó Nyelvtudományi Intézet Többnyelvűségi Kutatóközpontja, azon belül a Bartha Csilla által szervezett – magyarországi konferenciára *A nyelvi tájkép elmélete és gyakorlata: Kárpát-medencei kisebbségi körkép* címmel. Máté Réka egyetemi docens (Hodinka, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Beregszász) *A nyelvi tájkép változása Kárpátalján az orosz-ukrán fegyveres konfliktus fényében, míg* Magyar Sára egyetemi docens (SZTANYI, Partiumi Keresztény Egyetem, Nagyvárad) a *Városi temetők jelei a népszámlálás tükrében* címmel tartott előadást. Kisebbségben az anyanyelvű tankönyvek írása embert próbáló feladat, egy maroknyi közösségben ez még nehezebb, s általában tankönyvfordításokkal pótolják a hiányt. Walkó Ádám (Glotta) a *Tankönyvek fordítása a horvátországi magyar oktatásban* című előadásában a fordításokkal kapcsolatos problémákra mutatott rá.

A délutáni szekció témaköre a Termini legújabb kutatási projektjéhez kapcsolódik. 2022-ben született döntés arról, hogy az Akadémián *Tudomány a Magyar Nyelvért Nemzeti Programok* kezd-

hetik meg működésüket. Az MTA elnöke által kezdeményezett, az MTA vezető testületei által támogatott és a Magyarország kormányával is egyeztetett nemzeti kutatási programok a magyar társadalom, gazdaság és kultúra számára nemzetstratégiai jelentőségű tématerületeken működnek.¹ Ezek egyike a Termini által kezdeményezett Oktatásterminológiai projekt, amely a Prószték Gábor által vezetett négyéves időtartamú Terminológiastratégia alprogram (MTA TMNP2023-1/2023.) részeként vette kezdetét 2023-ban (sajnos az MTA honlapján azóta sem szerepel). Összesen kilenc előadás hangzott el a projekt bemutatásaként. Lipp Veronika és Tamás Dóra Mária (HUN-REN Nyelvtudományi Kutatóközpont tudományos főmunkatársai) a Magyar terminológiastratégia alprogramot és annak három projektjét mutatta be (1. A terminológia bibliográfiájának gyűjteménye; 2. Terminológiai adatbázis szoftverének kiválasztása; 3. Oktatásterminológiai projekt kilenc nyelven. Sztoták Szilvia (ISNYI, METU) *Hasznos nyelvészet: miért fontos az oktatási terminológia gyűjtése?* című előadásában hajdani professzorára, Szépe Györgyre emlékezve arra mutatott rá, hogy a magyar nyelv jövője és a nemzet versenyképesége szempontjából hogyan hasznosul majd a projekt eredménye az egységes Kárpát-medencei oktatási térben. A projektmunka során a legnagyobb fejtörést az ekvivalencia-típusok megállapítása jelentette, így ezt a témakört explicit vagy implicit módon szinte minden előadás érintette (Sztoták Szilvia, Tóth Mária, Sági Zsuzsanna: Ekvivalencia-típusok és példák az osztrák anyagban; Sófalvi Krisztina: Román-magyar oktatásterminológiai megfelelések; Dančová Jakobová Veronika: Mutatványok a magyarországi és a szlovákiai oktatásterminológia különbségeiből; Lehocki-Samardžić Anna: Rendszerspecifikus kifejezések az oktatásterminológiai alprojektben horvátországi vonatkozásban; Hires-László Kornélia, Váradi Krisztián: Ukrajnai országspecifikus oktatási terminusok az oktatásterminológiai alprojektben és a Termini-szótár fejlesztésében).

A projektben (1) magyarországi oktatási terminusok ekvivalenseit dolgozta ki a kutatócsoport a szomszédos országok nyelvén és angolul, valamint (2) idegen nyelv-magyar nyelvirányú, (3) illetve magyar-magyar nyelvirányú terminusokat. Ennek célja többes: 1. a magyarországi oktatási rendszer megismerése (magyar-idegen nyelv); 2. a környező országok oktatási rendszerének a feltárása (idegen nyelv-magyar), rámutatva a különbségekre az úgynevezett országspecifikus terminusok kidolgozásával; 3. a magyar-magyar terminusok kidolgozása pedig a trianoni örökségre utal, vagyis arra a folyamatra, hogy bár a nyelvi közeledés a teljes magyar nyelvterületen a digitalizációnak is köszönhetően kimutatható (Sztoták, 2021), a környező országok oktatási rendszereit – amelybe a kisebbségi magyar iskolák is integrálódtak – továbbra is a divergencia jellemzi (Lehocki-Samardžić & Sztoták, 2022). A 2024-es évben a köznevelés aldomén kidolgozása volt a projekt célja, 2025-ben a felsőoktatás aldomén kivonatolásával és előkészítésével folytatódott a projektmunka.

A Glotta Nyelvi Intézet tízéves jubileumi konferenciáján méltó módon ünnepelte meg a kutatói közösség az Intézet eddigi eredményeit és hozzájárulását a magyar nyelv és kultúra megőrzéséhez a horvátországi magyar közösség érdekében. A rendezvény nemcsak az elmúlt évtized munkájának bemutatása és elismerése volt, hanem egy olyan tudományos diskurzus, amely le-

¹ https://mta.hu/mta_hirei/elindultak-az-akademia-nemzeti-programjai-112597

hetőséget teremtett a jövőbeni együttműködések és emberi kapcsolatok megerősítésére a Kárpát-medencei magyar tudományos műhelyek között.

IRODALOM

- Kocsis, K & Tátrai, P (2021). Population structures: ethnicity, language. In: Kocsis, K.; Kovács, Z.; Nemerkenyi, Zs.; Gercsák, G.; Kincses, Á.; & Tóth, G. (Eds.) *National atlas of Hungary: Volume 3. Society.* (pp. 70–77.) Geographical Institute, RCAES.
- Lehocki-Samardžić, A. (2025). Tízéves a Glotta – kis közösség nagy tervekkel. *Anyanyelv- pedagógia*, 18(1), 68–73. <https://doi.org/10.21030/anyp.2025.1.8>
- Lehocki-Samardžić, A. & Szoták, Sz. (2022). Oktatási terminusok és oktatási rendszerek: avagy mi konvergál, és mi divergál? In: Karmacs Z., Márku A. & Máté R. szerk. *A határ mint konvergáló és divergáló tényező a nyelvben. Tanulmányok a 21. Élőnyelvi Konferenciáról.* (pp. 133–143) II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont – Termini Egyesület. https://hodinkaintezet.uz.ua/wp-content/uploads/2023/03/21_EK_kotet_2023_03_15-1.pdf
- Szoták Sz. (2021). Országspecifikus oktatási terminusok terminológiai és szociolingvisztikai elemzése a Termini magyar–magyar szótár példái alapján (Ausztria). *Magyar Nyelvőr* 145(4), 402–417. <http://nyelvor.c3.hu/period/1454/145404.pdf>